

ICT voor iedereen – iedereen voor ICT

Hoe hoog moet de lat liggen voor het toepassen van nieuwe media in het voortgezet onderwijs? Is het gebruik van Informatie en Communicatie Technologie in het onderwijs voorlopig nog voorbehouden aan een (te) kleine groep ingewijden met perfecte faciliteiten en ondersteuning op hun school? Of kan het een lesmiddel zijn voor iedere docent, ongeacht zijn kennis van Microsoft en megahertz?

In dit artikel wordt verslag gedaan van een praktijkopdracht van een groep eerstegraads studenten Engels en Frans. Ze zijn reeds werkzaam in het voortgezet onderwijs, mbo of hbo en moesten in het kader van de Beroepsvoorbereiding zelf hun weg vinden in het oerwoud van ICT. In het eerste gedeelte komt de vakdidactica aan het woord, vervolgens presenteren twee studenten hun producten.

De opmars van ICT in het onderwijs is niet te stuiten; daar is iedereen het over eens. De afgelopen jaren is er veel gebeurd om de nieuwe media de plaats te geven in het onderwijs die ze verdienen; zo is het gebruik van ICT opgenomen in de nieuwe eindtermen voor havo en vwo en is het fenomeen 'voorhoedeschool' in het leven geroepen. Spoedig volgend op deze voorhoedescholen zou de rest van de scholengemeenschappen in Nederland de middelen krijgen om o.a. de benodigde moderne computers aan te schaffen. Dat dit laatste door minister Hermans in de ijskast is gezet, is één van de vele voorbeelden van het 'two steps forward-one step back' beeld dat de invoering van ICT in de curricula kenmerkt. Ondertussen ontstaat er een steeds grotere kloof tussen scholen waar de talensecties al ruime ervaring hebben – of aan het opdoen zijn – met multimediaal lesmateriaal en scholen waar dat nog helemaal niet het geval is. Daarbij willen we het nog niet eens hebben over de aanstormende generaties muis- en web-vaardige leerlingen die zich slap lachen over hun – in dit opzicht – hulpeloze en aanklooiende leraren.

De groep studenten

Plaats van handeling is de eerstegraads lerarenopleiding Talen van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Het betreft een samengestelde deeltijdgroep, bestaande uit derdejaars studenten Engels en Frans, die in het kader van de Beroepsvoorbereiding een

module 'didactiek van ICT-gebruik' volgen. De groep had eerder al een aantal keren gewerkt met o.a. Internet, zodat het werken met dit medium enigszins vertrouwd was. Afgezien hiervan liep de ervaring met de diverse nieuwe media in deze groep nogal uiteen: waar één deelnemer zowel thuis als op haar school goede faciliteiten had en vóór deze module al regelmatig gebruik gemaakt had van ICT in haar lessen, had een andere deelnemer noch thuis noch op school de mogelijkheid zich het gebruik van ICT eigen te maken; zijn school beschikt in totaal slechts over één computer met Internetaansluiting. De overige zes zaten daar tussenin: hoewel ze of zelf of op school over faciliteiten beschikken, hadden ze geen van allen ervaring met ICT in de lespraktijk.

De opdracht

De module-opdracht bestond uit het ontwikkelen van een lessenserie van minimaal drie lessen waarin:

- op zinnige wijze gebruik van ICT was gemaakt
- minstens 2 'domeinen' aan bod zouden komen (b.v. schrijf- en leesvaardigheid)

De lessenserie moest bovendien op de eigen lespraktijk en/of de praktijk van de aanstaande stageschool afgestemd zijn, zodat de studenten het materiaal in hun eigen lessen en/of in hun stage zouden kunnen uitvoeren. Dit laatste diende twee doelen: tijdsparing qua les- en stagevoorbereiding en zo concreet mogelijke en daadwerkelijke uitwerking van de papieren plannen.

De module bestond uit vijf wekelijkse sessies van anderhalf uur. Het te volgen traject voor deze module zag er als volgt uit:

- Sessie 1: introductie (Power Point-presentatie van voorbeeldlessenserie); bespreking inhoud eindopdracht; oriëntatie op mogelijke invulling eindopdracht
- Sessie 2: bespreken achtergrondartikel over ICT op school (LT nr.533 'Internet in de klas'); in de steigers zetten van ICT-lessenserie; zoeken naar geschikte software en sites.
- Sessie 3: tussenstand presenteren aan groep; opdrachten/verwerkingsmateriaal maken.
- Sessie 4: leerlingen van havo-4 van scholengemeenschap Piter Jelles proberen samen met eerstegraads studenten voorbeeldmateriaal uit en wisselen van gedachte over aspecten van ICT in het talenonderwijs; indien nodig sites/software bekijken voor de afwerking van de lessenserie.
- Sessie 5: studenten presenteren hun producten aan elkaar; evaluatie producten; evaluatie module.

Tijdens de module hadden we de beschikking over een lokaal met pentium II computers met internet-aansluiting. Daarnaast was er een in het plafond gemonteerde beamer, die erg handig was bij het gezamenlijk bekijken van materiaal en bij de introductiepresentatie.

Werkwijze

Naast het noodzakelijke werk dat achter de computer moest gebeuren, waren er tijdens iedere sessie minstens twee momenten waarop teruggekoppeld werd. Deze momenten waren belangrijk omdat ze de studenten de broodnodige gelegenheid boden om commentaar te leveren op elkaars ideeën, om van

gedachten te wisselen over de obstakels (virtueel en didactisch!) die ze tegenkwamen, maar toch vooral om elkaar te inspireren en tips aan de hand te doen. Met name bij diegenen die nou niet direct whizzkids waren, bleek de angst voor vastlopende computers en muitende leerlingen het grootste obstakel te zijn. 'Ik kan wel zo'n les in elkaar zetten, maar wat moet ik beginnen wanneer ... etc.' De meer ervaren gespreksnoten konden veel van deze vrees wegnemen. Bovendien voegde dit gegeven een extra doelstelling aan de opdracht toe: 'Hoe kan ik ICT-materiaal vervaardigen waarmee ik mijzelf in een lessituatie vertrouwd zou voelen?'

Hoewel de groep zoveel mogelijk zelf aan het werk moest, leek het toch gewenst om door middel van achtergrondinformatie, voorbeelden e.d. een inspirerende voedingsbodem te creëren. In dat kader kwam het samenwerkingsproject met voorhoedeschool Piter Jelles in Leeuwarden goed van pas. In dit project werken de afdeling Talen van de NHL en de secties Frans en Engels van Scholengemeenschap Piter Jelles samen bij het maken van voorbeeldmatig ICT-ondersteund lesmateriaal voor het voortgezet onderwijs. Door middel van een multimediale presentatie kreeg de groep te zien wat voor materiaal er in dit project

is ontwikkeld, welke keuzen er zijn gemaakt en vooral welke obstakels er onderweg opdoken. Dit samenwerkingsverband bood ook de mogelijkheid om voor sessie 4 een aantal havo-4 leerlingen en hun docent Engels uit te nodigen om samen met de eerstegraads studenten voorbeeldmateriaal uit te proberen. Op deze manier kregen de deelnemers aan de module veel van hun prangende vragen vanuit de praktijk beantwoord: gaat het niet te snel, gaat het niet te langzaam, is het niet te vrij, is het niet te sturend etc. Wat het meest opviel, was hoe vlot en 'muisvaardig' de leerlingen – waarvan er slechts één meer dan gemiddelde ervaring met computers had – de opdrachten konden maken. Ze hadden er duidelijk minder moeite mee dan sommige van de volwassen studenten!

De resultaten

In sessie 5 hebben de studenten hun (concept) lessenseries gepresenteerd. Niet iedereen was er in geslaagd in de beschikbare tijd een volledig uitgewerkte lessenserie te produceren en in de praktijk te brengen. Dit was geen ramp; de eindproducten komen uiteindelijk, met informatie over opgedane ervaringen met het materiaal in de lespraktijk, in de portfolio voor de beroepsvoorbereiding en/of in het stagewerkboek. Wel was iedereen er in geslaagd in concept de lessen klaar te hebben. De invullingen waarvoor was gekozen, liepen erg uiteen; waar de één had gekozen voor sterk gestuurde opdrachten met vooraf door de docent geselecteerde sites, gaven anderen er de voorkeur aan leerlingen juist vrij te laten zoeken naar sites die aan hun informatiebehoefte voldeden. Uit de volgende voorbeelden van geslaagde lessenreeksen blijkt, dat studenten voor de eigen praktijksituatie totaal verschillende toepassingen bedenken: Een aantal studenten had gekozen voor een werkstukachtige invulling; hun leerlingen gaan via Internet en e-mail informatie opvragen over een streek of departement in Frankrijk of maken met behulp van de site van het musée Rodin in Parijs een brochure en ingesproken bandje voor bijvoorbeeld schoolgenoten die tijdens een werkweek dit museum gaan bezoeken.

Een andere studente laat haar leerlingen een aantrekkelijke brochure maken over de stad/streek waar ze zelf wonen. Dit wordt vervolgens gebruikt als voorlichtingsmateriaal voor Engelse leeftijdgenoten die in het kader van een uitwisselingsproject naar Nederland komen.

Twee cursisten Frans leek het een goed idee om een aantal zinnige ICT-achtige opdrachten te ontwerpen bij de leergang die ze op school gebruiken. Veel leerboeken – zelfs de meer recente – doen weinig of hoogstens een symbolische poging om ICT een functionele plaats te geven binnen de methode. Om een beeld te geven van de verscheidenheid aan geproduceerd materiaal zullen in het tweede deel van dit artikel twee studenten een korte beschrijving geven van hun lessenserie.

Conclusie

De hierboven beschreven module kende een aantal

handicaps : de grote verschillen in beschikbare faciliteiten en startcompetentie van de studenten maaken bijvoorbeeld het scherp formuleren van een doelstelling moeilijk. Toch was de uiteindelijke opbrengst opvallend groot: in de eerste plaats zijn daar natuurlijk de acht concrete lessenseries, maar minstens zo belangrijk zijn de inzichten die deze cursus heeft opgeleverd.

1. Docenten die in een ICT-vriendelijke omgeving werken – dus op een school waar adequaat materiaal beschikbaar is en waar de toepassing ervan door het management gestimuleerd wordt – hebben een duidelijke voorsprong in kennis en ervaring op dit gebied.
2. Mogelijkheden om met b.v. Internet of e-mail te werken in de vreemde taalles worden over het algemeen met beide handen aangegrepen. In de hierboven beschreven groep was het daarbij opvallend dat de studenten die in het middelbaar of hoger beroepsonderwijs werkzaam zijn een duidelijke voorsprong hadden op degenen, die een baan hebben in het algemeen voortgezet onderwijs.
3. Aan de andere kant laat de opbrengst van deze cursus zien dat ook docenten met weinig of zelfs nagenoeg geen computerervaring in staat zijn lesmateriaal te vervaardigen waarin de nieuwe media een functionele rol spelen.
4. Belangrijkste punt is misschien wel dat zij zichzelf dit materiaal ook daadwerkelijk zien gebruiken zonder de gebruikelijke doodsangst voor crashende computers en leerlingen die 'er' veel meer van af weten dan zichzelf. Het besef dat een docent talen geen systeembeheerder is maar een pedagoog en vakman of -vrouw die met ICT nog meer mogelijkheden heeft dat vakmanschap uit te dragen, doet daarbij wonderen!

Voorbeelden van een lessenserie

Voorbeeld 1

door Akkie Hettinga, studente Frans eerste graad en docente Frans mbo

Cas pratiques. Ik heb gekozen voor het inpassen van het gebruik van Internet in de methode waarmee ik werk in het mbo, sector Economie, derde leerjaar. Deze methode bestaat uit een aantal *cas pratiques*, waarin alle vaardigheden geïntegreerd aan bod komen. De *cas pratique* die ik heb bewerkt, is getiteld *Un congrès*. De leerling 'werkt' als secretaresse/managementassistent bij het *Ministère du Commerce extérieur*. Zij/hij moet een belangrijk overleg organiseren: afspraken maken, een locatie zoeken, hotels vergelijken, reserveringen maken, vervoersmogelijkheden onderzoeken en een ontspanningsprogramma opstellen. Tenslotte moeten de uitnodigingen de deur uit. Mijn bewerkingen richtten zich voornamelijk op het vergelijken van hotels, reserveren, onderzoek van het vervoer en het maken van een ontspanningsprogramma.

Ervaringen. Mijn ervaring met Internet – zowel in de les als bij de voorbereiding – leidt tot de volgende conclusie: de opdrachten moeten niet tot doel heb-

ben het Internet te leren gebruiken. Leerlingen (en docenten) blijken snel in staat dit medium te benutten. De doelen moeten vooral gericht zijn op het werken met de taal en taalverwerving. Internet is daarbij een handig, tijdbesparend en informatieverschaffend instrument. Het is dan ook beter om de te raadplegen websites in de opdrachten te vermelden; de docent weet dat de gevraagde informatie te vinden is en het voorkomt dat de leerlingen gaan 'dwalen'.

De opdracht om hotels te vergelijken voldoet niet aan bovenstaande eis. Handiger, tijdbesparend en dus beter voor de taalverwerving is het om de leerlingen de relevante informatie zo aan te reiken dat ze meteen aan de slag kunnen. Hetzelfde geldt voor de 'vervoeropdracht'. Internet vormt voor de docent die deze opdrachten voorbereidt, bij het opsporen van authentiek lesmateriaal wel een snel en eenvoudig hulpmiddel.

Bij het opstellen van een ontspanningsprogramma is Internet voor de leerlingen een uitstekend medium. Niets biedt zo'n grote variëteit aan informatie en materiaal als juist Internet. Ter illustratie volgt hieronder laatstgenoemde opdracht.

Opdracht: organiseer het ontspanningsprogramma voor de congresgangers

Situatieschets. Naast de officiële onderdelen van het congresprogramma zal er een ontspanningsprogramma zijn. De momenten waarop ontspanning moet worden geboden zijn: 27 april van 16.00 tot 21.00 uur, 28 april vanaf 20.00 uur en 29 april van 09.00 tot 13.00 uur. Je mag ervan uit gaan dat het hier om een type deelnemer gaat met min of meer dezelfde culturele belangstelling. Het zijn niet echt jonge mensen, dus de disco kun je wel vergeten en de bioscoop is te 'gewoon'. Bij de uitnodigingen wordt een kleine brochure gevoegd met daarin enkele bijzonderheden over het ontspanningsprogramma.

- A. Zoek met behulp van de onderstaande website <http://www.bordeaux-tourisme.com> van de VVV in Bordeaux een invulling voor het ontspanningsprogramma waar een museumbezoek, een stadswandeling en een theaterbezoek in voorkomen. Houd rekening met: het tijdstip van de dag; openings- en sluitingstijden; aanvangstijden; duur van de stadswandeling; alternatief voor stadswandeling bij slecht weer.
- B. Maak de brochure door van onderdelen van het ontspanningsprogramma een korte beschrijving te geven. Als je tijd hebt, maak je er een mooi geheel van bijvoorbeeld door foto's uit te printen. Heb je nog meer tijd, dan maak je een complete Bordeauxbrochure met meer info over de stad. Je kunt dan ook gebruik maken van andere websites.

Voorbeeld 2

door Tineke Kooijenga, studente Engels eerste graad en docente Engels HBO

De doelgroep voor deze lessen zijn studenten van de Leisure Management School. De lessen English Business Communication zijn voor de meeste modules geïntegreerd in het praktijkonderwijs. In het

kader van dit artikel zal ik alleen de lessen Engels toelichten. Ik zal eerst de doelstellingen beschrijven, waarna ik een *outline* van het lessenplan – voorafgegaan door een korte introductie – zal geven.

Objectives. At the end of the module English Business Communication-Travel Management students will be able to:

1. Write a formal letter in English;
2. Write e-mail messages;
3. Communicate with English leisure management students on relevant topics;
4. Hold a telephone conversation in English with a native speaker;
5. Do a presentation in English, using visual aids;
6. Prepare a budget and present this in Excel.

Introduction. In this module you are going to invite a group of English leisure management students to come over to Leeuwarden for a week. You will advise them on travel details, accommodation and costs. Before they come over you will have to write to the Head of their School to explain your plans. Once the students are here you will organise trips for them in the Netherlands. Not only will you plan the trips, you will also work out the financial side of the enterprise. After their return to England you will e-mail the students to enquire whether they had a good trip back. You will also ask them for any feedback or comment they may have.

Workshop. A supporting workshop on Excel will be given in the first two weeks of the module. If you need any help or advice from your English Business Communication teacher, please contact him via e-mail.

Schedule

week 1

Lesson 1

- Introduction to the module.

- Brainstorm about guidelines for formal letters.
- Draw up a list of criteria and items to go in the letter.
- Homework:
 - Find an English School of Leisure Management on the Internet. Bring information to the next lesson;
 - Prepare a draft letter to the Head of a School of Leisure Management in the UK in which you explain your proposed invitation.

Lesson 2

- Feedback on draft letters (deadline for handing in the final letter is Wednesday in week 3).
- Form groups of four: draw up the itinerary after a brainstorm session on the subject.

week 2

- Extensive feedback on the itinerary
- Make an outline of the budget. This should include such items as: prices of public transport from England to Holland. Also find prices of car rental firms. Compare at least two outcomes. Then find accommodation, places to eat, trips and any other items you think are necessary. Find the necessary information on the Internet.

week 3

- This lesson will be in the language laboratory. Prepare yourself to answer detailed questions (either individually or in groups) about the programme for the English students that you have put together so far.

week 4/5

- There will be no lessons for this week. You will, however, receive a phonecall from one of the English students about the proposed trip.
- You will also receive an e-mail message with questions about the trip.
- Make sure you answer both the telephone call and e-mail.

week 6

- Presentations of the programme and budget in Excel.

Roelien Bos-Wierda (5-4-1955)

Heeft Engels gestudeerd aan de RU Groningen en was tien jaar werkzaam in het voortgezet onderwijs. Sinds 1984 werkzaam bij de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden o.a. als

docente Engels en vakdidactiek.

Akkie Hettinga (4-1-1952)

Behaalde in 1980 Frans MO-A. Vanaf 1978 werkzaam in het voortgezet onderwijs en het MBO. Sinds september 1996 studerend voor eerstegraadsbevoegdheid aan de Noordelijke

Hogeschool Leeuwarden.

Tineke Kooijenga (13-10-1949)

Haalde in 1971 Engels M.O.-A in Amsterdam. In Engeland gewoond van 1977 tot 1995; in 1983 B.A. Law in Londen. Nu derdejaars studente Engels eerste graad aan de Noor-

delijke Hogeschool Leeuwarden. Sinds 1997 werkzaam als hoofdinstrictrice Engels en praktijkonderwijs aan de CHN (Leisure Management) te Leeuwarden.